

TOOPUNALIPU
EESTI NSV
AKADEEMILINE
BALLETI-

ORDENIGA
RIIKLIK
OOPERI- JA
TEATER

„ESTONIA“

Lendav hollandlane

RICHARD WAGNERI romantiline ooper kolmes vaatuses

Lavastaja: PAUL MÄGI	Dirigent: ENSV rahvakunstnik KIRILL RAUDSEPP
Dekoratsioonid ja kostüümid: ELDOR RENTER	Peakoormeister: ENSV teen. kunstnik TIJU TARGAMA Koormeister: IRA TRILLJÄRV Kontsertmeistrid: ENSV teen. kunstnik TEKLA KOHA ja RAIVO KURSK
Lavastaja assistent: ELENA NEMIROVITS-DANTSËNKO	

OSALISED:

Daland	ENSV teen. kunstnik OTT RAUKAS AUGUST SEPP
Senta, tema tütar	ENSV rahvakunstnik OLGA LUND AINO KÜLVAND
Erik, jahimees	ENSV teen. kunstnik VIKTOR GURJEV
Mary, Senta amm	MADLI POOLA URVE TAUTS
Tüürimees	ENSV rahvakunstnik MARTIN TARAS ENNO EESMAA
Hollandlane	NSVL rahvakunstnik TIIT KUUSIK

Norra meremehed, Hollandlase meeskond, tüdrukud jt.

Tegevuskoht: Norra rannik.

Etendust juhivad JAAK RANDVA.

«Jätkem möödunu möödunuks ja tulevane tulevaseks.
Elame tänases, siis loome ka tänasele, meie kaasajale!»

Richard Wagner

«Lendava hollandlase» aine leidis R. Wagner juba kunstiliselt kujundatuna «Härra Schnabelevöpski memuaaridest», mis ta kuulus kaas- aegne H. Heine oli aastal 1833 avaldanud oma luulekogumikus «Der Salon». Tõenäoliselt mõjutas eriti üks lõik selles R. Wagneri — tollal noore, auahne, üha uute mõjuvate teemade otsingul oleva teatrikapellmeistri — elavat fantaasiat.

«Kord öösel nägin suurt veripunaste purjedega laeva mööda sõitmas. See näis tumeda hiiglasena avaras sarlakpunases mantlis. Oli see lendav hollandlane?»

Wagner võttis küll Heinelt üle palju üksikasju ja järgis ka luuletaja kummituslik-sünget, ballaadi toonis antud üldsuunda, kuid vältis Heine romaantilis-ironilist mänglevust, asetades rõhu kaastunde- ja lunastus- motiivile.

Pariisis, kus Wagneril «Hollandlase» teksti esialgne kavand valmis, elas helilooja suurimas puuduses. Nii pidi ta olude sunnil 500 frangi eest müüma teksti kellelegi prantsuse komponistile. P. Dietschi muusika- etendus ooper edutult Pariisi Suures Ooperis. Wagner aga töötas vahepeal «Hollandlase» aine põhjalikult ümber ja pingelises töös — seitsme nädalaga — valmis tal ooper lõplikul kujul.

Käsikirja lõpetamise daatum on 13. sept. 1841; avamäng on dateeritud 5. nov. 1841 ja kannab märkust: «Öös ja viletsuses. Per asper ad astra. Jumal aidaku!»

Kuna kavatsused lavastada teos Pariisis luhtuvad, otsustab Wagner koju pöörduda. Dresdenis 20. okt. 1842 tasandab tema esimese suurema ooperi «Rienzi» õnnestunud esietendus «Lendavale hollandlasele» teed. «Lendav hollandlane» näeb rambivalgust 2. jaanuaril 1843. Kuu aega hiljem nimetatakse R. Wagner Saksi kuninglikuks kapellmeistriks ja ta asub kohale, mis kunagi kuulus ta lemmikule Carl Maria von Weber'ile!

Lühidalt ooperi sisust.

Tugeva tormi ja vastutuulega on norra meresõitja Daland üsna kodusadama ligidal sunnitud kaljurahnudest piiratud skääris varju otsima. Nädalaid kestnud pingutusest väsinud meeskond uinub peagi, mistõttu keegi ei märka Lendavat hollandlast, kes ootamatult oma purjeka Dalandi laeva kõrvale ankurdab. Lendaval hollandlasel lasub vanne, et ta kusagil rahu ei leia ega surma ei saa. Ainult iga seitsme aasta möödudes võib ta maale minna — otsima naist, kes oma jäädava truudusega ta vandest lunastaks. Järjekordselt ongi mainitud aeg käes. Hollandlane randub ja kohtub Dalandiga, kellelt palub rikkalikku tasu pakkudes üheks ööks ulualust. Kuulnud, et Dalandil on ka tütar, soovib ta neidu naida. Isa on rikka ja õilsameelse kosilasega päri.

Dalandi majas ootavad meresõitjaid koju tütarlapsed, veetes aega laulu ja kestrustööga. Kahvatu meremehe pildi ees istub Dalandi tütar Senta, pajatades tütarlastele ballaadis pildil kujutatud hollandlase õnnetust saatusest. Senta töötab hollandlase ta hirmsast needusest vabastada. Erik, kes Sentat armastab, palub teda sellest mõttest loobuda. Senta isa jõuab koos hollandlasega koju. Külalises tunneb Senta ära inimese, kelle pildi ees ta alles äsja unistas, ja vannub tundmatule kosilasele truudust.

Öö Dalandi kodusadamas. Kapteni tütre eelseisvaid pulmi pühitsevad laevamehed laulu ja tantsuga. Ainult vaimudelaeva meeskond vaikib. Majast väljuvad Senta ja Erik. Viimane teeb Sentale etteheiteid tema truudusetuse pärast. Hollandlane, kuulnud Senta suhetest Erikuga, usub, et teda on taas petetud, ja annab käsu oma laevale ärasõiduks. Senta ei suuda teda enam millegagi tagasi hoida lahkumast ja viskub kaljult merre, hüüdes: «... truu sulle kuni surmani.» Vanne on lunastatud:

Richard Wagneri mõtteid «Lendava hollandlase» loomisel.

Senta ballaad.

«Sellesse laulusse asetasin tahtmatult kogu ooperi dramaatilise eo: see oli kogu draama tihendatud pilt sellisena, nagu ta mu vaimusilma ees seisis. Ja kui ma valmis tööle pidin leidma pealkirja, oli mul kindel soov nimetada seda «Dramaatiliseks ballaadiks». Lõplikult teostamisel aga laotus tajutud temaatiline pilt iseenesest loorina üle kogu draama: ma olin tahtmatult kõik ballaadis peituvad temaatilised ideed nende laadile vastavalt lõplikult välja arendanud, nii et minu ees olid kõik teose peajooned teatavas temaatilises kujunduses. Ooperikomponistina oleksin toimunud põikpäise meelevallaga, kui oleksin pidanud samale, erinevates stseenides ikka jälle korduvale meeleolule leiutama uusi ja teisi motiive. Seda ma ei tahtnud, kuna taotlesin aine kõige mõistetavamalt kujundamist, mitte aga ooperiosade konglomeraati.»

«Lendavat hollandlast» tuleb hinnata mitte ainult tähenduse tõttu, mida ta Wagneri loomingus omab, vaid kogu selle ajajärgu üldise arengu seisukohalt. Võimsates revolutsioonivoogudes, mis 1830. ja 1848. aastate vahel Euroopas ka kunsti-elu tugevasti edasi viisid, muutub Wagneri looming edumeelse mõtte sümboliks muusikas. Ka selles vallas purustatakse koormavaks muutunud traditsiooniahelad, ka siin taotleatakse uusi seadusi ja uut korda, ka siin on kunsti tahtevabadus lahutamatult seotud poliitilise vabaduse ideega. Wagner ja Verdi, selle ajastu samaealised, inimestena teineteisest põhiliselt erinevad, kunstiliselt üheväärsed ooperikomponistid, pididki saama muusikateatri juhtivateks jõududeks, sest nende kunstiannet toetas poliitiline taip. Kuna aeg dikteeris neile muusika rütmi ja fakti, said neist oma rahvaste rahvusliku tahte muusikalised esindajad. See annab nende loomingule impulsiivse värskuse, rahvapärase laadi, väljenduse kaasakiskuvuse ja poeetilisuse.

RAT «Estonia», asudes esmakordselt pärast sõda Richard Wagneri muusikalise varasalve juurde, jäi pärast Mozartit oma valikuga nimme

